

ки учасників дорожнього руху, але й утримування транспортних засобів, доріг і багатьох інших аспектів системи *людина-автомобіль-дорога*, потребує чіткої правової регламентації.

Треба відмітити, що в попередженні ДТП, які пов'язані з технічними несправностями транспортних засобів, невідповідністю дорожнього покриття стандартам, відсутністю необхідних дорожніх знаків, істотну роль відіграють повідомлення судових експертів-автотехніків. На жаль, кримінально-процесуальним законом не регламентована діяльність щодо реагування на вказані повідомлення. У зв'язку з цим профілактика ДТП з використанням спеціальних знань знаходиться не на належному рівні.

Забезпечити безпеку дорожнього руху, і взагалі організацію цього руху, неможливо без правового регулювання. В цьому полягає головна профілактична роль правових норм в усуненні причин і факторів ДТП. Закони, постанови, правила, стандарти та інші нормативні акти складають правову основу державної системи забезпечення безпеки дорожнього руху. Вони регламентують діяльність водіїв, інших учасників дорожнього руху, посадових осіб транспортних, дорожніх та інших підприємств і організацій. Більш того, і це є головним в організаційно – регулюючій ролі права, вони регламентують діяльність відповідних державних органів, визначаючи їх задачі, функції, права і обов'язки в забезпеченні безпеки дорожнього руху на території нашої держави.

Подібно до того як дорожній рух представляє собою процес, пов'язаний з постійним переміщенням об'єктів, зі зміною ситуації, так і забезпечення безпеки цього руху виступає в якості діяльності, яка потребує організованості і управління, забезпечення постійної взаємодії та виконавчої дисципліни [5, с.188-191].

Список літератури: 1. Звіт перед українським народом (Про оперативно-службову діяльність органів внутрішніх справ України у 2000 році) // Міліція України. 2001. №1. 2. Ярмак Х.П., Різніченко С.В. Поняття безпеки дорожнього руху, форми і методи її забезпечення // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. 1997. №1. 3. Інспектор і водій: протистояння залишиться в минулому // Іменем Закону. 2000. №8. 4. Литвак О. Злочинність, її причини та профілактика. К., 1997. 5. Жулев В.И. Предупреждение дорожно-транспортных происшествий. М., 1989.

Надійшла до редколегії 12.03.2001р.

*О.М.Литвинюв,
здобувач каф. криміналістики
Нац. ун-ту внутр. справ*

КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ В КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Кримінологічні прогнозування й планування є елементами управління профілактики злочинів, яка, окрім названих, ще включає в себе: збір та аналіз інформації про злочинність, її структуру, динаміку, злочинні явища, а також про стан і практику здійснення профілактичної діяльнос-

ті для подальшого прогнозування тенденцій розвитку означених позицій; прийняття на основі зібраної інформації та прогнозованих тенденцій управлінських рішень, спрямованих на вдосконалення профілактичної діяльності; реалізацію запланованих профілактичних заходів; контроль та оцінка результатів.

Координація суб'єктів профілактики злочинів є специфічною формою управління в цій сфері. Тому, прогнозування і планування наряду з тим, що виступають як елементи системи координації, складають до того ж її зміст наряду з визначенням цілей та задач спільних узгоджених дій з профілактики злочинів.

Прогнозування – це процес виявлення та передбачення об'єктивних тенденцій розвитку стану злочинності (рівня, структури, динаміки), її детермінант та можливості профілактики інших засобів впливу на злочинність у визначений період часу. Кримінологічний прогноз є різновидом соціального передбачення. Він багатоваріантний. Метою кримінологічного прогнозування є встановлення показників, які характеризують злочинність в перспективі, виявлення на цій основі негативних тенденцій та закономірностей, пошук засобів зміни цих тенденцій і закономірностей в необхідному напрямку. Ця загальна мета має бути конкретизована в окремі завдання в залежності від потреб практики (наприклад, встановлення можливостей появи нових видів злочинів або категорій злочинців, а також факторів, що зможуть впливати на розвиток відповідних процесів: формування бази для розробки планів, стратегії та тактики боротьби зі злочинами).

Етапи прогнозування: а) попередня орієнтація – визначення цілей, завдань, гіпотез, строків; б) збір даних про процеси та явища, які впливають на розвиток злочинності та її попередження, опис злочинності в ретроспективі; в) пошуковий прогноз – характеристика варіантів розвитку ситуації для встановлення перспективних проблем; г) нормативний прогноз – накладення на встановлені проблеми можливих засобів їх вирішення, виходячи з нормативів ресурсів, сил та засобів) оцінювання обґрунтованості попередніх етапів. д) розробка рекомендацій по оптимізації координації профілактики злочинів [1, с. 260-269].

В кримінологічному прогнозуванні необхідно використовувати: а) статистичні дані про стан і тенденції злочинності і соціальні фактори (демографічні, економічні, політичні), що впливають на злочинність, не менше як за 10 останніх років; б) дані про зміни стану та тенденції означених обставин на досліджений період; в) статистичні дані за останні 10 років, які характеризують фонові явища злочинності, г) статистичні дані про структуру, обсяг, результати, тенденції застосування заходів профілактики та кримінально - правових заходів), дані про стан правового регулювання, організації та ресурсного забезпечення боротьби зі злочинністю, д) дані про стан та тенденції громадської думки; є) дані про нові види злочинів, нові форми та способи злочинних дій; ж) інформація про стан і прогнози злочинності та боротьбу з нею в інших державах [2, с. 178-186].

Види прогнозів: короткостроковий (охоплює період 1-2 роки та обслуговує поточне планування попереджувальної діяльності, має велике значення для визначення тактики боротьби зі злочинністю); середньостроковий (охоплює період 3-5 років, корегує короткострокове і довгострокове прогнозування та розробляє стратегію боротьби зі злочинністю на рівні міністерства); довгостроковий (охоплює період від 10 років, допомагає визначити генеральну лінію в сфері боротьби зі злочинністю на рівні держави).

Під час проведення кримінологічних прогнозів використовуються наступні основні методи: метод екстраполяції (математичний метод, за яким тенденції злочинності в минулому та теперішньому продовжуються на майбутнє); метод моделювання (розробка системи математичних формул на основі раніше встановлених характеристик зв'язків та закономірностей, побудова та подальше дослідження цієї моделі); метод експертних оцінок (встановлення думки практиків та науковців, спеціально підібраних за ознаками стажу, кваліфікації, знань про майбутній рівень та структуру злочинності, процеси та явища, які інтенсивно впливають на її тенденції). Цілком зрозуміло, що якісно високий рівень прогнозу може бути досягнуто завдяки використанню означених методів в комплексі та їх різних комбінацій [3, с. 21-28].

Таким чином, головна роль кримінологічного прогнозування полягає в тому, що воно формує основу для подальшого кримінологічного планування, тому що надає вірогідний розвиток процесів та явищ злочинності, і дозволяє органам управління профілактикою злочинів заздалегідь підготуватися до нових проблем, а не займатися наслідками ситуації, що склалася, не маючи можливості впливати на неї.

Планування – це розробка цілей та завдань профілактики злочинів, напрямів, шляхів та засобів вирішення таких завдань, їх нормативного, інформаційного, організаційного, методичного, ресурсного забезпечення на визначений період. Воно є складовою частиною єдиної системи державного планування економічного та соціального розвитку суспільства.

Етапи планування: 1) організаційно-підготовчий (визначення персонального складу планувальників, відокремлення відповідальних осіб за окремі напрямки планування, розділи, складання графіку роботи); 2) аналітичний (вихідну інформацію для нього дають аналіз стану, структури та тенденції злочинності; аналіз фонових явищ злочинності; ефект від загальносоціальних заходів профілактики злочинів; ефект від спеціально-кримінологічних заходів); 3) прогнозуючий (дає уявлення про вірогідну картину майбутнього стану злочинності та тих умов, в яких буде здійснюватися її попередження); 4) безпосередня розробка системи планових заходів та способів контролю за їх виконанням (містить інформацію про заходи профілактичного впливу, про систему суб'єктів і об'єктів попередження злочинності); 5) виконання плану (доведення запланованих заходів до безпосередніх виконавців, визначення строків, організація контролю за виконанням).

Види планування: по масштабу - державне, регіональне, місцеве; по складу учасників та їх ролі - комплексно-територіальне, міжвідомче. ві-

домче; по спрямованості - територіальне, галузеве; по предмету - охоп-лює злочинність взагалі, окремі види злочинів; по строкам - короткострокове (квартал-рік), середньострокове (2-5 років), довгострокове (перспективне, 10-15 років) [4, с. 32-37].

Координація знаходить своє практичне втілення в конкретних формах, які мають багатоплановий характер. В свою чергу кримінологічні прогнозування і планування також знаходять пряме вираження в спеціальних формах спільної узгодженої діяльності. Їх вибір пов'язаний з конкретною обстановкою, метою та завданнями спільної узгодженої діяльності, компетенцією правоохоронних органів та інших державних установ, участю в профілактиці злочинів громадськості. При цьому враховується актуальність форм без захоплення кількісною стороною, що може привести до дублювання та паралелізму як під час здійснення самої координації, так і заходів профілактичного впливу. Установлені форми координації сприяють зміцненню ділових контактів працівників правоохоронних органів, інших державних установ та громадськості на всіх рівнях, об'єднують зусилля по боротьбі зі злочинністю.

Під час обрання форми координації слід виходити зі встановлених цілей, конкретних завдань, напрямів координації, компетенції органів, які беруть у ній участь, та їх реальних можливостей. Без врахування цих вимог вибір форм координації буде мати випадковий характер, а очікуваний результат не буде досягнуто. Також при обранні конкретної форми координації необхідно виходити з основних показників, отриманих з аналізу статистичних даних про стан, структуру, динаміку злочинності та інше.

Виходячи з цього, форма координації – це зовнішній прояв діяльності органу-координатора з узгодження дій самостійних суб'єктів профілактики злочинів.

Кримінологічні прогнозування й планування, в основному, знаходять своє вираження в таких координаційних формах як:

1. Аналіз, узагальнення прогнозування стану, рівня, динаміки злочинності. Він має проводитись за єдиною програмою, яка спільно розробляється представниками різних правоохоронних відомств, а потім розсилається для виконання по підрозділах. Такого роду програми повинні враховувати компетенцію, цілі, завдання, напрями діяльності кожного окремого правоохоронного органу, кількість проведених заходів профілактичного плану, їх характер, результати та виявлені недоліки в організації профілактики злочинів. На основі узагальнення можливо визначити певні тенденції, які характерні як для всієї злочинності, так і для окремих її груп та видів. На основі виявлених закономірностей та тенденцій можливо спрогнозувати стан, динаміку злочинності та окремих її видів на наступний період.

2. Вивчення й поширення позитивного досвіду. Значення цієї форми координації важко переоцінити: вивчення призводить до правильного розуміння суті координації (не секрет, що багато посадових осіб, які здійснюють координацію в сфері профілактики злочинів не до кінця вір-

но розуміють її зміст та суть, не усвідомлюють її значення та можливостей), визначенню найбільш дієздатних форм координації, їх розвитку та вдосконаленню. Узагальнення практики координації є проміжним етапом між вивченням та поширенням позитивного досвіду, в ході якого вся сукупність зібраного матеріалу розподіляється на окремі блоки за різними аспектами діяльності, проводиться пошук раціонального зерна серед практичного масиву, а потім воно наділяється певною словесною та організаційною формою для подальшого поширення серед зацікавлених суб'єктів.

3. Проведення спільних цільових заходів з метою виявлення і припинення злочинів, а також усунення причин і умов, що сприяли їх учиненню. Правоохоронні органи, здійснюючи профілактику злочинів, повинні використовувати обов'язкову, передбачену законодавчими актами участь інших міністерств та відомств у ліквідації наслідків злочинних дій, оздоровленні оперативної обстановки, запобіганню та припиненню злочинів. Наприклад, згідно розпорядження Президента України від 25 лютого «Про незадовільний стан боротьби зі злочинністю» правоохоронними органами (МВС, СБУ, податковою міліцією) був розроблений спільний спеціальний план оперативних, розшукових, агентурних заходів по знешкодженню особливо зухвалих організованих злочинних формувань, які на той час діяли на території України, документуванню протиправної діяльності членів таких формувань та притягненню винних осіб до відповідальності. Під час реалізації цього плану взято на контроль 50 стійких бандитських та мафіозно-рекетирських угруповань, із них ліквідовано - 21 [5].

4. Розроблення та затвердження узгоджених планів спільної профілактичної діяльності. Необхідно обговорити на координаційній нараді інформацію про наміри проведення спільних профілактичних заходів, щоб потім з урахуванням тенденцій певного виду злочинних проявів, компетенції органів та установ розробити та затвердити план узгоджених дій. Підкреслимо важливість того, щоб плани координаційної діяльності були пов'язані з планами соціального та економічного розвитку регіонів, а також із цільовими державними програмами попередження злочинності. Після обговорення та затвердження план виступає як основа для організації роботи з профілактики злочинів для всіх суб'єктів, яких він стосується. Наявність спільного узгодженого плану допомагає розмежувати заходи окремого органу і в той же час сприяє об'єднанню зусиль різних органів та установ. Скоординовані плани, як правило, містять певний перелік заходів різного характеру, загальної профілактичної спрямованості. Виконання кожного окремого пункту (тобто заходу) покладено на певну категорію суб'єктів або одного з них в залежності від направленості заходу та компетенції органу або установи, на який покладатиметься виконання. Далі, на наш погляд, важливо надавати вказівку про термін виконання. Але цей аспект найчастіше ігнорується, що певним чином свідчить про високий рівень формалізму в цій справі.

Ці основоположні елементи визначають цілеспрямованість, конкретність та перспективність узгодженої діяльності і, в основному, відображають зміст координації. Щодо питання про відношення прогнозування та планування необхідно зазначити, що прогноз не є кінцевою рекомендацією для складання плану – це лише багатоваріантна картина майбутнього. Але його використання в планах профілактики злочинів - життєва необхідність. Вирішальне значення, у всякому випадку, серед них має планування, оскільки воно дозволяє не лише обрати кращий варіант розвитку системи профілактики злочинів, але й змінити в майбутньому негативні тенденції та закономірності злочинності, які мали місце в минулому та сучасності.

Список літератури: 1. Филонов В.П. Состояние, причины преступности в Украине и её предупреждение: Монография. Донецк. 1999. 2. Криминология / Под ред. проф. Н.Ф.Кузнецовой, проф. Г.М.Мицьковского. М., 1994. 3. Токарев А.Ф. Криминологическое прогнозирование и планирование предупреждения преступлений. М., 1990. 4. Солопанов Ю.В. Криминологическое прогнозирование и планирование борьбы с преступностью. М., 1983. 5. Наказ МВС України №662 від 5.10.1995 «Про затвердження інструкції про порядок переведення особового складу органів, підрозділів, установ, закладів системи МВС України на посилений варіант оперативно-службової діяльності»// Збірник нормативних актів по роботі з особовим складом ОВС України. Х., 1997.

Надійшла до редколегії 13.03.2001 р.

*П.Я. Мінка,
доц. каф. ОРД*

Дніпропетровського юрид. ін-ту МВС України

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ГРУПОВИХ ЗЛОЧИНІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Одне з багатьох завдань, поставлених перед працівниками транспортної міліції, є створення безпеки перевезення вантажів залізницею. Незважаючи на сувору регламентацію діяльності щодо транспортування та збереження вантажів, на залізничних об'єктах вчинюється значна кількість розкрадань. Так, за 6 місяців 2000р., як свідчать дані аналізу роботи транспортної міліції України, зареєстровано понад 1,8 тис. розкрадань вантажів, за скоєння яких затримано 1420 осіб, з них таких, що діяли в групах – 943, осіб, раніше засуджених – 307. Масштаби розкрадань вантажу - великі. Наприклад, при проведенні операції з відпрацювання обласних центрів Дніпропетровська та Запоріжжя на ст. Синельникове були затримані учасники злочинного угруповання, що скоювали розкрадання феросплавів з рухомого складу на ділянці станцій Запоріжжя - Синельникове-1 Придніпровської залізниці.

Виконавці злочину, підсаджуючись на станції відправлення у вагони, навантажені феросплавами у процесі руху потяга, застосовують альпіністське спорядження, збивають за допомогою слюсарного інструменту